

ISSN 1392-0995
LIETUVOS CHIRURGIJA
Lithuanian Surgery
2003, 1 tomas, 3 numeris, p. 271–274

Istorinė apžvalga

Ortopedijos ir traumatologijos raida Kaune

Development of orthopedics and traumatology in Kaunas

Alius Ambrazevičius, Sigitas Pranckevičius, Romas Jonas Kalesinskas

Kauno medicinos universiteto Ortopedijos ir traumatologijos klinika, Eivenių g. 2, LT-3007 Kaunas
El. paštas: alius682002@yahoo.com

Prieškario Lietuvoje specializuotų ortopedijos ir traumatologijos skyrių nebuvo. Kaulų lūžius, sąnarių sužalojimus bei ortopedines ligas gydė chirurgai, kurių 1939 m. tebuvo trisdešimt septyni.

1918 metais Kaune buvo įkurta miesto gydytojų draugija, kuri 1920 m. gegužės 20 d. išleido pirmąjį „Medicinos“ žurnalo numerį. Šiame žurnale buvo spausdinama daug straipsnių ir apie ortopediją. Traumatologinių ir ortopedinių ligų gydymo klausimų nagrinėjimas to meto spaudoje susijęs ir su 1922 metais įkurto Lietuvos universiteto Medicinos fakulteto Chirurgijos katedros darbuotojų mokslinė veikla. Galūnių bei sąnarių chi-

Gyd. Vladas Kuzma

rurgija domėjosi įžymus Lietuvos chirurgas Vladas Kuzma. 1935 m. „Medicinos“ žurnale paskelbtas jo straipsnis „Apie galūnių kaulų lūžimų gydymą ir susiuvimą“. Daugiausiai traumatologijos darbų paskelbė H. Boito vadovaujamos Chirurgijos klinikos asistentas B. Zacharinas. Iš jo 29 chirurgijos tema publikuotų darbų 13 buvo skirta traumoms. B. Zacharinas ne tik gvildeno

traumų diagnostiką, gydymo būdus ir kazuistiką, bet ir aktyviai kūrė bei tobulino traumatologijai skirtus aparatus, kaulų lūžių imobilizacijos priemones.

1941 metų lapkričio 17 dieną Lietuvos Raudonojo kryžiaus centro valdybos ir Kauno ligoninės vadovybės iniciatyva Kaune, Vytauto prospekte Nr. 59, buvo įkurtas 60 lovų Traumatologijos skyrius. Skyriaus vadovu buvo paskirtas gydytojas Z. Rudaitis. Nuo 1942 metų prie Traumatologijos skyriaus prijungtas ir savitarpio pagalbos Kauno ligoninės 20 lovų Ortopedijos skyrius. Šiuose skyriuose ligoniai buvo gydomi naujausiomis tuo metu priemonėmis: masažu, gydomąja aktyvia ir pasyvia mankšta, Pinzeno aparatais, protezais. Protezus gamino net trys dirbtuvės: Karo invalidų, Raudonojo kryžiaus ir Šileikio.

Po Antrojo pasaulinio karo Lietuvoje buvo labai daug žmonių, ypač vaikų, nukentėjusių nuo miškuose ir laukuose užsilikusių granatų, nesprogusių artilerijos sviedinių ir minų. Be to, beveik 10 metų vyko partizaninis karas. Todėl traumas patyrusių ligonių buvo labai daug.

1945 m. vasario 28 d. Kauno invalidų dirbtuvių bazėje, Donelaičio g. 75b, buvo įkurtas Protezinis-ortopedinis kombinatas. Jau kitais metais įmonėje dirbo 40 darbuotojų, buvo pagamintas 461 protezinis-ortopedinis gaminys ir 557 poros ortopedinės avalynės.

1946 metais Kauno Raudonojo Kryžiaus ligoninėje įsikūrė Traumatologijos ir ortopedijos skyrius, kurio vadovai buvo J. Oleka, V. Vaitiekūnas, V. Kondrackas,

Prof. Telesforas Šiurkus

P. Daukšys. Skyriaus darbu labai rūpinosi Bendrosios chirurgijos katedros vedėjas doc. Telesforas Šiurkus (vėliau profesorius). Jis labai domėjosi traumatologija ir savo vadovylyje „Bendroji chirurgija“ (1965 m.) jai skyrė daug vietos. Doc. T. Šiurkus pirmasis iš Lietuvos gydytojų stažavo garsioje L. Böhlerio traumatologijos klinikoje. Kalbėdamas apie kaulų lūžių gydymą toje klinikoje, T. Šiurkus sakydavo: „Stebuklą ten nemačiau, mačiau tik labai stropų, kruopštų ir sąžiningą darbą“. Tokį požiūrį į darbą jis stengėsi įdiegti visiems savo mokiniams. Skyriuje, be konservatyvaus kaulų lūžių gydymo, ypač nuo 1952 metų buvo atliekamos traumatologinės operacijos: osteosintezė metaliniais strypais (pradėjo doc. Kondrackas 1952 m.), plokštelėmis, vielomis, vėliau buvo naudojami Gudušauri, Ilizarovo ir kiti išorinės fiksacijos aparatai.

1954 m. prie Traumatologinio skyriaus buvo įsteigtas Kaulų tuberkuliozės poskyris, kuriam vadovavo gyd. Kęstutis Eismontas. Jame buvo atlikta per 200 klubo, kelio ir čiurnos sąnarių artrodezės operacijų, buvo daromos spondilodezės. Ligonius į šį skyrių siuntė iš Romainių, Panemunės, Alytaus tuberkuliozės sanatorijų. Kauno Raudonojo kryžiaus ligoninėje atliekamos minėtos operacijos buvo labai efektyvios ir radikaliai pagerino kaulų tuberkuliozės gydymo rezultatus.

1967 m. KMI Bendrosios chirurgijos katedros kolektyvas: sėdi iš kairės - skyriaus vadovė R. Kuzmaitė, prof. T. Šiurkus, V. Steponavičius, V. Kondrackas, stovi - J. Šošas, V. Vaškelis, S. Pranckevičius, A. Radavičius

1961 m. Kauno Raudonojo kryžiaus klinikinėje ligoninėje (tuomet vadinamoje Pirmąja tarybine klinikoje ligoninė) buvo įkurtas Vaikų chirurgijos-ortopedijos skyrius, kuriam vadovavo doc. R. Kuzmaitė. Šiame skyriuje ligoniams, sergantiems skolioze, buvo atliekamos spondilodezės, torakoplastinės operacijos, operuojami vaikai, kuriems yra šleivapėdystė ir kitos pėdos deformacijos, ligoniai, kuriems pasireiškia poliomielito padariniai. Rygos prof. K. Kruminis padėdavo atlikti koreguojamąsias šlaunikaulio kaklo osteotomijas užleistų šlaunikaulio išnirimų bei panirimų atvejais.

Kauno akademinėse klinikose (KAK) traumatologiniai-ortopediniai ligoniai buvo gydomi specialiose Chirurgijos skyriaus palatose. Šiam skyriui vadovavo doc. J. Karaliūnas, apgynęs medicinos daktaro disertaciją apie raktikaulio osteosintezę savo sukonstruota vinimi. Daugiausia traumatologinių ligonių operavo traumatologas-ortopedas doc. V. Rusteika, apgynęs medicinos mokslų daktaro disertaciją „Žastikaulio proksimalinio galo operacinis gydymas“ (1964 m.). KAK medicinos studentams traumatologiją dėstė doc. J. Karaliūnas, vėliau doc. V. Rusteika, vaikų ortopediją – doc. A. Stropus, J. Gradauskas, V. Urmonas, P. Baubinas.

Kauno akademinėse klinikose nuo 1948 m. veikė Vaikų ortopedijos skyrius, kuriam vadovo I. Ivaškevičiūtė, V. Krasilnikova. Šiame skyriuje dirbo gyd. J. Gradauskas (vėliau tapęs Vilniaus universiteto Vaikų chirurgijos katedros vedėju), doc. P. Baubinas, doc. V. Urmonas, gyd. B. Kujelytė.

Didelis ortopedijos-traumatologijos raidos Kaune šuolis siejamas su Kauno medicinos instituto Traumatologijos-

1969 m. KMI Traumatologijos-ortopedijos katedros kolektyvas: 1 eilė iš kairės – doc. D. Klebanov, prof. P. Baubinas, doc. V. Rusteika, 2 eilė – prof. E. Rimša, prof. V. Urmonas, prof. A. Petrulis

ortopedijos katedros įkūrimu 1969 metais. Katedra įkurta Kauno Raudonojo Kryžiaus klinikinės ligoninės bazėje. Įkūrimo metu katedros kolektyvą sudarė: doc. P. Baubinas (vėliau profesorius), doc. D. Klebanov, doc. V. Rusteika, einantis docento pareigas V. Urmonas (vėliau profesorius), einantis docento pareigas E. Rimša (vėliau profesorius), asistentas A. Petrulis (vėliau profesorius).

Nuo 1970 metų katedros dėstytojais dirbo prof. S. Pranckevičius, doc. O. Butrimas, nuo 1983 metų – doc. Romas Jonas Kalesinskas, nuo 1987 metų – doc. L. Vitkus, nuo 1993 metų – vyr. asist. L. Vaicekavičius.

Pirmasis katedros vadovas nuo 1969 m. iki 1993 m. buvo profesorius Petras Baubinas. Nuo 1993 m. iki 1999 m. jai vadovavo profesorius Algimantas Petrulis. 1992 metais katedra integruota su Kauno Raudonojo kryžiaus klinikinės ligoninės traumatologijos-ortopedijos skyriais ir pavadinta Kauno medicinos universiteto Traumatologijos-ortopedijos klinika (2001 m. pavadinimas pakeistas į Ortopedijos-traumatologijos kliniką). 1999 metais klinikos vadovu išrinktas docentas Romas Jonas Kalesinskas. 2000 metais jis išrinktas Lietuvos ortopedų-traumatologų mokslinės draugijos prezidentu.

Klinikos bazėje, turinčioje penkis traumatologijos-ortopedijos skyrius, suaugusiųjų ir vaikų traumatologijos punktus, darbas buvo vykdomas nustatytomis kryptimis. Pirmojo traumatologijos skyriaus (vadovas E. Kerinas, vėliau R. Astromskas, A. Vertelis) darbo kryptis – stambiųjų sąnarių endoprotezavimas ir kaulų lūžių gydymas išorinės fiksacijos aparatais. Antrojo traumatologijos-ortopedijos skyriaus (vadovas P. Daukšys, vėliau R. Žukas) specializacija – sąnarių endoprotezavimas ir kelio sąnario sužalojimų operacinis gydymas. Trečiojo traumatologijos-ortopedijos skyriaus (vadovas Z. Butkevičius, vėliau M. Biliūnas, L. Jasiukevičius) darbo kryptis – kompresinė-distrakcinė osteosintezė ir artroskopinės operacijos. Ketvirtojo traumatologijos-ortopedijos skyriaus (vadovas K. Skibickas) specializacija – skubi traumatologinė pagalba. Vaikų ortopedijos skyriaus (vadovė D. Padaigienė, vėliau V. Juodienė) darbo kryptis – vaikų ortopedinių ir traumatologinių ligų gydymas. Suaugusiųjų traumatologijos punkte (vadovas R. Kunickas) teikiama skubi traumatologinė pagalba suaugusiems, vaikų traumatologijos punkte (vadovas V. Dailyda) – traumatologinė ir ortopedinė pagalba vaikams.

Klinikos specialistai konsultuoja ortopedinius-traumatologinius ligonius iš visos Lietuvos, atliekamos sudė-

1967 m. respublikinėje ortopedų-traumatologų konferencijoje Klaipėdoje: iš kairės – prof. S. Pranckevičius, III traumatologijos skyriaus vadovas Z. Butkevičius, gyd. V. Juodienė, Vaikų ortopedijos-traumatologijos skyriaus vadovė D. Padaigienė

tingos operacijos. Nuo 1973 m. daromos klubo sąnario endoprotezavimo operacijos (doc. V. Rusteika), dabar ir kelio bei peties sąnarių endoprotezavimas. Išmokta šiuolaikinių stuburo endokorekcijos metodų, plačiai taikoma artroskopija.

1982 metais Kauno medicinos instituto Traumatologijos-ortopedijos katedrai su klinicine baze Kauno Raudonojo kryžiaus ligoninėje buvo suteiktas Lietuvos traumatologijos-ortopedijos centro statusas. Šis centras vadovavo visai Lietuvos traumatologų-ortopedų veiklai iki 1992 metų.

Klinika palaiko glaudžius ryšius su žymiausiomis užsienio klinikomis. Kasmet keletas klinikos gydytojų vyksta stažuoti į įvairias užsienio šalis: JAV, Kanadą, Vokietiją, Šveicariją, Prancūziją, Švediją, Suomiją, Lenkiją ir kitas, kuriose išmoktos operacijos įdiegiamos Kaune. Bendraujama su Lietuvos ir užsienio firmomis, gaminančiomis medicinos įrangą ir instrumentus: „Gamed“, „Aesculap“, „Valdemar Link“, „Johnson & Johnson“, „Rehband“ ir kitomis.

Klinikoje vykdomo mokslinio darbo kryptis – traumų ir ortopedinių ligų gydymas. Čia kuriami nauji traumų bei ortopedinių ligų konservatyvaus ir operacinio gydymo metodai. Profesoriai P. Baubinas, A. Petrulis, S. Pranckevičius sukūrė savitą lietuvišką traumatologų-ortopedų mokyklą, kurios laimėjimai žinomi ir už Lietuvos ribų. Klinikoje sukurtas originalus išorinės fiksacijos aparatas (Lietuvos Respublikos patentas Nr. 2124), kuriuo gydomi sudėtingi kaulų lūžiai. Pastaruoju metu sukurti antros ir trečios kartos aparatai,

turintys reparacinius mazgus dauginiams lūžiams gydyti, dėl to pagerėjo kaulų lūžių gydymo rezultatai, du tris kartus sumažėjo gydymo trukmė bei mirštamumas. Klinikoje pirmą kartą pasaulyje atlikti biolaidžių polimerų naudojimo ortopedijoje-traumatologijoje klinikiniai tyrimai [1] (prof. S. Pranckevičius, prof. A. Petrulis, 1979 m.). Šios polimerinės medžiagos sėkmingai naudojamos kaulų fragmentams fiksuoti atliekant osteotomiją ar užpildant kaulų ertmes po gerybinių auglių pašalinimo bei gydant pseudoartrozes. Apibendrinęs šių polimerinių medžiagų naudojimo rezultatus doc. Romas Jonas Kalesinskas 1992 metais apgynė mokslų daktaro disertaciją „Biolaidžių ortopedinių polimerų panaudojimas ortopedijoje ir traumatologijoje“. Tyrinėjamos kremzlinio audinio plastikos (chondroplastikos) galimybės gydyti sąnarių ligas, nagrinėjamos kaulų sąnarių lūžių gydymo, skoliozės ankstyvos diagnostikos ir gydymo problemos.

Klinikoje atliekami moksliniai darbai publikuojami prestižiniuose mokslo leidiniuose: „Acta Orthopaedica Belgica“, „Acta Orthopaedica Scandinavica“, „British Journal of Surgery“, „Journal of Bone and Joint Surgery“, „Journal of International Medical Researches“, „Beiträge zur Traumatologie und Orthopaedic“ ir kituose. Skaityti pranešimai ortopedų-traumatologų kongresuose Amsterdame, Berlyne, Barselonoje, Monrealyje, Bostone, Nicosoje, Malmėje, Maskvoje, Varšuvoje ir kt. Iš viso paskelbta per 3000 mokslinių publikacijų, iš jų 5 monografijos, vadovėliai „Traumatologija“ ir „Ortopedija“. Taip pat sukurta 13 išradimų, Europos patentas Nr. 00444197 B 1 „Klubo sąnario endoprotezas“ galioja devyniose pasaulio šalyse. Apgintos 9 disertacijos.

LITERATŪRA

1. Sertil GO, Skondia V, Schmitt-Focernier J. A new polymer substitute (BOP) for metal or bone used in orthopedics and neurosurgery. *Hospimedica* 1990; 8(3): 41–54.

Klinikoje ypač daug dėmesio skiriama jaunųjų gydytojų mokslinei veiklai. Klinikos doktorantai R. Gudas, A. Petravičius, J. Belickas, R. Aleksynienė, N. Varnas stažavo JAV, Japonijoje, Vokietijoje, Švedijoje, Suomijoje, Lenkijoje ir kt. Mokslinei veiklai sudaromos visos įmanomos sąlygos, suteikiama galimybė apsilankyti geriausiose pasaulio klinikose. 2002 m. medicinos mokslų daktaro disertacijas apgynė doktorantai A. Petravičius ir J. Belickas, o 2003 m. – R. Gudas.

Kauno medicinos universiteto Ortopedijos-traumatologijos klinika bendradarbiauja su Vilniaus universiteto Ortopedijos-traumatologijos klinika, Vienos, Hamburgo, Lundo, Čikagos ir kitų miestų ortopedais-traumatologais.

Pastaraisiais metais labai išsiplėtė klinikinė bazė. 1999 m. sausį KMUK įkurtas 20 lovų Ortopedijos-traumatologijos skyrius (vadovas R. J. Kalesinskas). Daugiausia dėmesio skiriama kelio, klubo, peties ir kitų sąnarių endoprotezavimui. RKKL uždarius Vaikų ortopedijos-traumatologijos skyrių, 1999 m. kovą įkurtas 25 lovų Vaikų ortopedijos-traumatologijos skyrius (vadovas E. Čekanauskas). 2001 m. rugpjūtį KMU Ortopedijos-traumatologijos klinika perkelta į KMUK, tačiau kaip rezidentų rengimo bazę išsaugo ir Raudonojo kryžiaus klinikinę ligoninę. 2001 m. spalį KMUK atidarytas 30 lovų Mišrių traumų skyrius (vadovas A. Pamerneckas).

Šiuo metu doc. R. J. Kalesinsko iniciatyva KMUK Ortopedijos-traumatologijos skyrius rekonstruojamas. Vyksta kapitalinis patalpų remontas. Skyrius, kuriame bus 55 lovos, dvi operacinės stambiųjų sąnarių endoprotezavimui bei kitoms sudėtingoms operacijoms, pradės veikti šių metų pabaigoje.